

Бондаренко В.Д.,

доктор філософських наук, професор,
директор Департаменту атестації кадрів
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України,
заслужений діяч науки і техніки України

Загайнова Л.І.,

кандидат фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник,
вчений секретар ІПДУМС НАДУ

Костецька Н.М.,

начальник відділу організаційно-аналітичного забезпечення
Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України

Інституційне та кадрове забезпечення наукової сфери України

Стаття присвячена аналізу інституційного й кадрового забезпечення наукової сфери України та тенденцій розвитку з метою адаптації її до нових реалій в умовах суспільно-політичних реформ.

Ключові слова: державне управління, кадрова політика, інноваційний розвиток, стратегія державної кадрової політики, науково-освітній простір.

Бондаренко В.Д., Загайнова Л.І., Костецкая Н.Н. Институционное и кадровое обеспечение научной сферы Украины

Статья посвящена анализу институционного и кадрового обеспечения научной сферы Украины и тенденций развития в целях адаптации ее к новым реалиям в условиях общественно-политических реформ.

Ключевые слова: государственное управление, кадровая политика, инновационное развитие, стратегия государственной кадровой политики, научно-образовательное пространство.

Bondarenko V.D., Zagainova L.I., Kosteczka N.M. Institutional and staffing resources of scientific fields of Ukraine

The article analyzes the institutional and staffing resources research areas of Ukraine and trends in order to adapt it to new realities in terms of social and political reforms.

Key words: public administration, personnel policy, innovative development, strategy of staff policy, scientific and educational space.

Постановка проблеми. Демократичне реформування українського суспільства на шляху європейської інтеграції, модернізація державного врядування вимагають залучення потужного інтелектуального потенціалу та інтенсифікації розвитку наукової сфери. На нинішньому етапі розвитку України перед державою постають нові завдання проведення системних реформ з метою побудови ефективної економіки, зміцнення її конкурентоспроможності та удосконалення соціально-суспільних відносин. В обставинах реалізації економічних та адміністративних реформ актуалізується питання підвищення ефективності науки та її віддачі суспільству у вигляді новітніх технологій, методик, інновацій та концепцій розвитку. Активізація інноваційних процесів в Україні потребує модернізації наукової сфери, у тому числі її інституційного та кадрового забезпечення.

Мета статті - визначити стан інституційного та кадрового забезпечення наукової сфери України. Для того щоб намітити шляхи інтенсифікації розвитку, принципи інституціональної модернізації та напрями вдосконалення кадрової політики, необхідно виявити тенденції процесів, що і визначає цілеспрямованість статті.

Виклад основного матеріалу. В аспекті, що розглядається, здійснення стратегічного курсу суспільно-адміністративного реформування [1] можливе за умови вдосконалення системи управління та структури науково-освітньої сфери, якісного оновлення професійної підготовки і забезпечення наукового супроводу органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Мета розвитку та пріоритети наукової сфери визначені чинними нормативно-правовими актами [2], в яких намічено перехід до інноваційної економіки, економіки знань, поставлене завдання науці стати ключовою рушійною силою у подальшій модернізації держави. Наука має на меті дати відповідь на виклики часу, зупинити негативні процеси в усіх секторах науко-

во-освітньої сфери, поставити потенціал української науки на службу нагальним потребам держави й суспільства. У 2011 р. бюджетне фінансування науки впало до рівня 0,29% ВВП (показник слаборозвинених країн), хоча загальне позабюджетне фінансування наукової сфери у 2011 р. зросло на 8,2% порівняно з 2010 р. за рахунок коштів вітчизняних замовників на 16,6%, іноземних держав - на 7% [9]. Тому на обговорення наукової спільноти винесено проект нового Закону України "Про засади наукової і науково-технічної політики", у Верховній Раді України на розгляді перебувають проекти законів щодо регулювання питань освіти та атестації кадрів. Тематична політика в галузі науки і техніки формується на базі актуальних напрямів наукової діяльності на період до 2020 р. [2], що є визначальним для розробки наукових програм державного рівня, а також галузевих та регіональних фундаментальних і прикладних наукових проектів.

Одними з ключових причин гальмування розвитку науково-технічної і суспільно-гуманітарної сфер діяльності в Україні є недостатня державна підтримка інновацій та тривалий процес втрати висококваліфікованих наукових кадрів. Попри те, що в Україні зберігся масштабний науково-виробничий комплекс, здатний ефективно продукувати результати світового рівня, науково-освітня сфера не відіграє належним чином роль джерела економічного зростання. Модернізація країни можлива лише за умови забезпечення випереджального розвитку науки [3].

У 2011 р. наукові та науково-технічні роботи виконували 1255 організацій України, майже половина з яких належать до підприємницького сектору економіки, 40,5% - до державного, 14,0% - вищої освіти і одна організація - до приватного неприбуткового сектору [4]. Найбільша кількість організацій підпорядкована Національній академії наук України (194 організації), Національній академії аграрних наук України - 108, Національній академії медичних наук України - 35, Національній академії педагогічних наук України - 16, Національній академії правових наук України - 6 та Національній академії мистецтв України - 2 організації.

У розподілі за галузями наук відсоток організацій частини природничих наук збільшився на 0,8, технічних - зменшився на 1,2, при незначних змінах кількості організацій суспільних наук й гуманітарних наук це призвело до зменшення загальної кількості організацій на 3,7% порівняно з 2010 р. Тенденція до щорічного зниження кількості наукових організацій супроводжується збереженням незмінної структури їх розподілу за галузями наук: найбільші частки припадають на технічні (понад 43%) і природничі науки (35%), найменші - на суспільні (11%) і гуманітарні науки (близько 5%). У 2011 р. кількість наукових організацій України з гуманітарних і суспільних наук становить близько 200 (5 - з державного управління), для порівняння: кількість наукових організацій з природничих наук становила 440, з технічних - 540.

Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, у 2011 р. суттєво різна у регіонах, скажімо, у Києві їх найбільше - 327, на другому місці Харківщина (189), Львівська, Донецька та Дніпропетровська області мають приблизно однакову їх кількість (близько 75), в інших областях наукових організацій значно менше [4].

Таким чином, наявним є зменшення із року в рік кількості інституцій щодо виконання наукових та науково-технічних досліджень, причому не тільки у державному секторі, а й у бізнес-структурах. Динаміка зміни кількості організацій та відповідного корпусу науковців представлена в табл. 1.

На сьогодні об'єктивні причини такого стану інституціонального забезпечення наукової сфери і деформації у регіональному розподілі добре відомі: суттєве зменшення фінансування наукової діяльності з боку держави, несприятливий податковий клімат, відсутність відповідних цільових асигнувань на технічне та інформаційне оснащення науки, гальмування процесу впровадження наукових розробок й контактів через недосконалу систему взаємодії організацій наукової сфери з виробництвом та органами державної влади.

Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвиненою й потужною системою підготовки кадрів.

Основними формами підготовки наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації є аспірантура і докторантура. За останні 11 років (з 2000 по 2011 р.) кількість аспірантур зросла на 25% (з 418 до 524), докторантур - на 27% (з 209 до 266). Відповідно зросла і кількість тих, хто бажає отримати науковий ступінь: чисельність аспірантів - на 47% (з 23 до 34 тис.), докторантів - на 44% (з 1,1 до 1,6 тис.) [4].

Очікуваним підсумком навчання в аспірантурі та докторантурі є захист дисертації. Протягом останніх 11 років з'явилася тенденція до збільшення питомої ваги тих, хто закінчив аспірантуру та докторантуру із захистом дисертації: кандидатської - з 16% у 2000 р. до 24% у 2011 р., докторської - відповідно з 9 до 26%.

Розподіл аспірантур та докторантур за регіонами нерівномірний [4]. Більшість з них зосереджена у м. Києві - відповідно 218 і 99, Харківській області - 66 і 38, Львівській - 33 і 15, Одеській - 28 і 17, Дніпропетровській - 26 і 14, Донецькій - 25 і 13. В інших регіонах їх кількість обчислюється одиницями, хоча немає жодного регіону, де були б відсутні аспірантура або докторантура. Найбільше аспірантів навчається у галузі економічних та технічних наук. Звертає на себе увагу зростання підготовки аспірантів та незначне зменшення докторантів у галузі державного управління: у 2011 р. навчалася 766 аспірантів та 75 докторантів (у 2010 р. - відповідно 762 аспіранти та 81 докторант, у 2009 р. - 629 та 81).

Але дані Державної служби зайнятості України свідчать про те, що наявною є розбалансованість між потребами суспільства та якістю й кількістю підготовлених фахівців по різних галузях науки і освіти [5]. Зокрема, близько 20% роботодавців вказують на невідповідність кваліфікації працівників займаній посаді. Україна замикає першу сотню країн за використанням у науково-навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій. Незважаючи на збільшення бюджетних видатків саме на освіту, ефективність використання цих коштів залишається вкрай низькою. Основні статті видатків бюджету спрямовані не на підвищення якості освіти, а на виплати зарплати й комунальні платежі (понад 70% від усього фінансування). ВНЗ при формуванні планів набору студентів виходять з міркувань збереження контингенту студентів і викладачів. У 2010 р. близько 50 тис. випускників ВНЗ перебували на обліку в центрах зайнятості [5].

Низка проблем науково-освітньої сфери пов'язана з недостатньо якісною підготовкою фахівців, у зв'язку з чим навчальний процес та нарощування інтелектуального потенціалу через підготовку висококваліфікованих кадрів ще не стали дієвим механізмом проведення реформ в Україні [6]. Проблеми гальмують адаптацію інституціональної та кадрової структури сфери до нових реалій, здатність до "перезавантаження" відносин з державою та суспільством. Найважливіші причини цього такі:

- відсутність стратегії інституціонального та функціонального реформування науково-освітньої сфери та плану відповідних заходів, які мають бути визначені на державному рівні;
- недостатній рівень цілісності та взаємозв'язку науково-освітнього та державно-управлінського просторів, загальних стандартів та координації зусиль у розв'язанні проблем суспільства та завдань науки;
- недостатній рівень якості наукових досліджень, у тому числі і дисертаційних, невідповідність досягненням та стандартам сучасної світової науки і освіти наукових продуктів, які подекуди зводяться до конвеєрного продукування статей, наукових звітів, збірників та ін.;
- відсутність комплексної системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних викладацьких та наукових кадрів;
- кваліфікація кадрів не відповідає сучасним вимогам тих структур, у яких вони задіяні;
- підготовлені кадри управлінської сфери недостатньо залучаються до наукових досліджень, аналітичної роботи у співпраці з галузями промисловості, з бізнесом, з громадськими організаціями;
- невизначеність у науковому баченні проблематики усіх галузей науки, прогнозуванні їх розвитку, плануванні номенклатури досліджень;
- необхідність модернізації організаційних форм координації в науці;
- формальний характер упровадження досягнень науки у реальну практику.

Хоча кількісний рівень надання освітніх, наукових, експертно-консультативних, інформаційно-аналітичних, науково-методичних та інших послуг на сьогодні зростає, інноваційна складова їх змістового наповнення не може задовольнити сучасні вимоги та потреби модернізації загальнонаціональної системи професійного навчання, підготовки кадрів наукової сфери, державно-управлінських кадрів, формування високоінтелектуальної, патріотично свідомої політичної, адміністративної та науково-педагогічної еліти.

Вибір пріоритетів підготовки кадрів у науковій сфері є ключовим для забезпечення виходу України на новий технологічний рівень та досягнення високих світових позицій у таких

напрямах, як радикальне підвищення енергетичної ефективності життєдіяльності та виробництва, перехід на альтернативні джерела енергопостачання, новітні технічні, сільськогосподарські та інформаційні технології. Розвиток фундаментальних досліджень у гуманітарних та суспільних науках, активна участь окремих українських вчених та наукових організацій у міжнародних проектах, яка помітна вже сьогодні, має перетворитися у системну політику державної підтримки фундаментальних досліджень і відповідних напрямів професійної підготовки.

Позитивною є орієнтація на автономність великих комплексів (науково-дослідних університетів, технопарків), в яких поєднуються інтереси науки, навчання і виробництва, і відповідає необхідність багатьох ланок координаційної надструктури. Звичайно, такі комплекси можна уявити і в гуманітарній сфері, де шлях трансферу наукових результатів у практику суспільно-політичного життя буде із самого початку досліджень зумовлений вимогами сторони, яка замовляє виконання проекту: органу державної влади, органу місцевого самоврядування, бізнес-структури і т.ін. У таких випадках вплив координуючої надбудови може бути мінімізований створенням єдиної державної інформаційної бази даних державного й підприємницького замовлення та відповідних пропозицій з боку наукових та освітніх установ [7].

Кадрова політика наукової сфери має бути спрямована на розвиток та здійснення наукової діяльності з метою ефективного використання наукового потенціалу в економіці України. Кадрова політика наукової сфери, безумовно, повинна бути похідною та узгодженою зі Стратегією кадрової політики України [8], національними проектами розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки.

Оцінюючи стан кадрового забезпечення вітчизняної науки, зазначимо, що, як і в попередні роки, у 2011 р. тривала тенденція до скорочення загальної чисельності працівників організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи (див. табл. 1). Головні причини, які стримують розвиток та належне функціонування системи кадрового забезпечення в науці, такі:

- відсутність системних заходів у збереженні висококваліфікованого кадрового потенціалу;
- відсутність ефективної системи моніторингу потреб суспільства і держави у фахівців із відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки, недосконалість механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців;
- відсутність збалансованої системи управління професійною орієнтацією молоді, об'єктивних принципів її відбору і навчання, повільні темпи впровадження сучасних технологій професійного розвитку;
- недостатнє застосування наукових підходів, результатів наукових досліджень під час формування та реалізації державної кадрової політики.

Україна намагається переформатувати вже існуючу систему забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами з урахуванням європейського досвіду [8]. Вирішення проблем підготовки кадрів науково-освітньою сферою найбільш активізувалося останнім часом, що зумовлено не лише євроінтеграційними прагненнями держави та модернізацією освіти в умовах Болонського процесу, а й важливістю негайного подолання негативних внутрішніх чинників. Один із них - це "дипломоване безробіття". За даними Державної служби зайнятості, останнім часом на обліку в службі зайнятості перебувало близько 900,0 тис. працездатних незайнятих громадян віком до 35 років [5], ринок праці на 80% потребує кваліфікованих робітників і на 20% - спеціалістів із вищою освітою, а навчальні заклади України й досі збільшують цю диспропорцію, готуючи фахівців з вищою освітою переважно сфери послуг та надмірну кількість економістів і юристів. Така жорстка невідповідність між пропозицією і попитом на ринку освіти й праці призводить до того, що держава марно витрачає гроші, здійснюючи підготовку спеціалістів, які потім стають на облік у регіональних та базових центрах зайнятості Державної служби зайнятості України.

Натомість слід зазначити, що з року в рік продовжує помітно зростати чисельність фахівців вищої кваліфікації, які працюють у різних сферах економіки України (див. табл. 1), що свідчить про тенденцію до зміцнення інтелектуальної складової кадрів економіки України. Так, станом на 1 жовтня 2011 р. в країні працювало близько 14,9 тис. докторів та 85,0 тис. кандидатів наук, що на 3,6% більше, ніж на відповідну дату 2009 р., у тому числі докторів наук - на 4,0%, кандидатів наук - на 3,5%.

Динаміка: наукові кадри та кількість організацій

Роки	Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	Чисельність науковців, осіб	Чисельність докторів наук в економіці України, осіб	Чисельність кандидатів наук в економіці України, осіб
1990		313079		...
1991	1344	295010	8133	...
1992	1350	248455	8797	...
1993	1406	222127	9224	...
1994	1463	207436	9441	...
1995	1453	179799	9759	57610
1996	1435	160103	9974	58132
1997	1450	142532	10322	59332
1998	1518	134413	10446	59703
1999	1506	126045	10233	59547
2000	1490	120773	10339	58741
2001	1479	113341	10603	60647
2002	1477	107447	11008	62673
2003	1487	104841	11259	64372
2004	1505	106603	11573	65839
2005	1510	105512	12014	68291
2006	1452	100245	12488	71893
2007	1404	96820	12845	74191
2008	1378	94138	13423	77763
2009	1340	92403	13866	81169
2010	1303	89534	14418	84000
2011	1255	84969	14895	84979

У таблиці наведена також динаміка кількості наукових організацій та дослідників, які працюють у них, зменшення якої відображає, на перший погляд, процеси стискування наукової сфери. Як і в попередні роки, у 2011 р. продовжувалась тенденція до скорочення загальної чисельності працівників організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, але чисельність фахівців з науковими ступенями докторів і кандидатів наук практично не змінюється, що свідчить про тенденцію до збереження інтелектуальної складової кадрів наукової сфери. Більшість дослідників із науковими ступенями працює в галузі природничих наук: докторів наук - понад 60% (37% з них - у сфері фізико-математичних наук), кандидатів наук - близько 55% [9].

Як і в попередні роки, понад 80% від загальної чисельності докторів і 70% кандидатів наук працюють в організаціях державного сектору економіки. У наукових організаціях підприємницького сектору працюють близько 9% докторів і 13% кандидатів наук від загальної кількості фахівців з науковими ступенями, у секторі вищої освіти - відповідно 10 і 15%. Упродовж останніх років найбільш численною серед українських дослідників є вікова група від 50 до 59 років, хоча у 2011 р. порівняно з 2009 р. відбулося зниження її питомої ваги (на 1,7%) та зростання питомої ваги вікової групи 30-39 років (на 1,9%).

Спостерігається тенденція до поступового збільшення частки жінок у загальній кількості дослідників (2011 р. - 45,5%, 2010 р. - 45,2%, 2009 р. - 44,8%). Найбільша частка жінок припадає на державний сектор: майже в усіх вікових групах (до 60 років) вона становить понад 50%. За галузями наук найбільша частка жінок (близько 70% у вікових групах до 39 років і понад 70% - 40-59 років) припадає на гуманітарні науки, понад 60% (у вікових групах до 50 років) - на суспільні науки, понад 50% (у вікових групах до 60 років) - на природничі науки [9].

Показники, що характеризують поповнення фахівців вищої кваліфікації, - кількість захистів дисертацій, розподіл нових докторів і кандидатів наук за віком та галузями наук, є одними з найпоказовіших щодо відображення тенденцій розвитку кадрового корпусу вітчизняної науки. Диференційована за галузями наук статистика дисертацій дає змогу виявити тенденції розвитку відповідних напрямів народного господарства і гуманітарної сфери, а вікова структура поповнення фахівців вищої кваліфікації дає змогу виявити перспективи такого розвитку.

Як свідчать аналітичні дані, найбільша кількість дисертацій виконується в галузях економічних, технічних, медичних та педагогічних наук (у цьому ряді вони розташовані в порядку зменшення) [10]. Наукова сфера України має потужну систему атестації кадрів вищої кваліфікації, а функції з питань присудження наукових ступенів доктора, кандидата наук і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника у 2011 р. покладено на МОНмолодьспорту України, що дало змогу об'єднати в одному відомстві підготовку та атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів, а також провести реформи системи атестації в бік автономії вищих навчальних закладів.

Основною ланкою системи атестації є спеціалізовані вчені ради, які утворюються міністерством у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації та наукових установах, що проводять фундаментальні та прикладні наукові дослідження, мають достатній рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації.

Протягом 2011 р. працювало від 930 до 1021 спецради за 27 галузями науки. Кількість спеціалізованих вчених рад постійно змінюється, оскільки процес їх атестації відбувається постійно. У 2011 р. атестовано 305 спецрад, з них утворено на новий строк 295 спецрад та відхилено клопотання про утворення 10 спецрад [10].

На кінець 2011 р. свою діяльність здійснювали: 715 докторських спецрад, з них - 495 у вищих навчальних закладах і 220 - у науково-дослідних установах; 306 кандидатських спецрад, з них 278 у вищих навчальних закладах і 28 - у науково-дослідних установах.

Регіональне розташування спеціалізованих вчених рад свідчить про збереження домінуючого лідерства столиці і наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Регіональне розташування спеціалізованих вчених рад

Регіони	Докторські спецради	Кандидатські спецради
Київ і область	337	73
Харків, Донецьк, Луганськ, Дніпропетровськ, Запоріжжя	207	92
Львів, Івано-Франківськ, Ужгород, Луцьк, Рівне, Тернопіль, Чернівці, Хмельницький	84	67
Одеса, Крим, Херсон, Миколаїв	64	37
Вінниця, Житомир, Чернігів, Черкаси, Умань, Суми, Полтава, Кременчук, Кіровоград	23	37
Всього	712	306

На початку 2011 р. працювало 43 експертні ради. У другому півріччі проведено ротацию експертних рад, у результаті чого міністерством утворено 28 експертних рад. Кількість експертів становить 670 науковців.

Динаміка захищених докторських і кандидатських дисертацій у спеціалізованих вчених радах, підпорядкованих всім міністерствам та відомствам України, за останні 5 років представлена у табл. 3, 4.

Таблиця 3

Динаміка захистів докторських дисертацій

Галузі науки*	2007	2008	2009	2010	2011
фіз.-мат. (50)	67	74	67	70	52
хімічні (22)	19	9	17	13	7
біологічні (43)	26	31	25	33	33
геологічні (20)	7	7	6	11	5
технічні (161)	159	166	163	164	153
сільськогосп. (32)	22	20	23	29	28
історичні (21)	44	24	36	54	40
економічні (17)	74	100	106	150	154
філософські (15)	33	23	29	39	42
філологічні (28)	46	15	36	40	46
географічні (12)	3	4	5	12	3
юридичні (18)	32	35	42	64	72
педагогічні (10)	35	41	50	61	78
медичні (64)	132	124	139	140	139
фармацевтичні (5)	2	2	10	8	8
ветеринарні (17)	6	6	5	7	13
мистецтвозн. (10)	6	12	5	10	4
архітектури (3)	-	1	1	2	-
психологічні (14)	9	6	8	15	20
військові (20)	2	-	-	2	-
соціологічні (10)	2	1	5	9	7
політичні (11)	17	18	16	19	17
фіз. вих. і спорт (3)	3	1	2	4	4
держ. упр. (5)	15	3	24	32	41
культурологія (5)		2	2	3	-
соціальні комунікації (7)			4	5	6
Разом	761	725	826	997	972

*Кількість спеціальностей, за якими проводяться захисти дисертацій.

Динаміка захистів кандидатських дисертацій

Галузі науки*	2007	2008	2009	2010	2011
фіз.-мат. (50)	254	276	282	336	247
хімічні (22)	95	110	120	144	86
біологічні (43)	209	227	236	257	204
геологічні (20)	18	29	24	32	39
технічні (161)	992	934	992	999	942
сільськогосп. (32)	167	191	208	188	193
історичні (21)	240	277	259	357	293
економічні (17)	573	920	1064	1203	1154
філософські (15)	146	138	157	167	147
філологічні (28)	313	364	393	388	428
географічні (12)	51	54	50	62	64
юридичні (18)	373	494	546	698	747
педагогічні (10)	378	366	527	588	662
медичні (64)	658	735	742	759	711
фармацевтичні (5)	37	47	82	86	72
ветеринарні (17)	55	61	55	55	46
мистецтвозн. (10)	73	79	83	90	88
архітектури (3)	18	13	16	19	15
психологічні (14)	173	144	152	209	171
військові (20)	14	25	17	14	-
соціологічні (10)	26	37	40	4	35
політичні (11)	102	94	119	147	121
фіз. вих. і спорт (3)	60	37	39	32	52
держ. упр. (5)	90	94	112	154	143
культурологія (5)		4	19	2	17
соціальні комунікації (7)		7	40	39	23
Разом	5115	5757	6374	7130	6700

*Кількість спеціальностей, за якими проводяться захисти дисертацій.

Дані табл. 3, 4 свідчать про поступове стабільне зростання кількості як кандидатів, так і докторів наук. Вважаємо це позитивною тенденцією не тільки збереження, а й нарощування кадрів високої кваліфікації України. Загальна тенденція до стабільності кількісних показників захистів за галузями наук зберігається. За окремими галузями спостерігаються незначні коливання показників щодо захисту докторських дисертацій. Натомість більше захистів порівняно з 2010 р. (роком найбільшої загальної кількості захистів) відбулося з економічних, юридичних, педагогічних, філологічних наук, з державного управління. Порівняно з 2007 р. з економічних, психологічних та ветеринарних наук показники збільшилися вдвічі, а з юридичних, педагогічних та державного управління - приблизно на 40%. За період 2007-2011 рр. спостерігається стабільний рівень захистів у галузях технічних, сільськогосподарських, історичних, медичних і політичних наук. Зменшення показників порівняно з 2010 р. спостерігається з фізико-математичних наук - на третину; хімічних, геологічних наук та мистецтвознавства - вдвічі; географічних наук - утричі. З архітектури та культурології не відбулося захистів докторських дисертацій.

Що стосується аналізу динаміки захищених кандидатських дисертацій, то тенденції щодо розподілу кількості захистів за галузями наук за останні 5 років в основному схожі. Інформативними є також дані [10] щодо розподілу виконання дисертаційних досліджень у вищих навчальних закладах і наукових установах, підпорядкованих різним міністерствам і відомствам. Найбільша кількість дисертацій виконується в системі МОНмолодьспорту України (2758 кандидатських та 440 докторських у 2011 р.), далі йдуть МОЗ України (відповідно 661 та 111) і НАН України (відповідно 595 та 153). Проаналізовано проведення захистів дисертацій за підпорядкуванням і встановлено, що в системі МОНмолодьспорту України захищено найбільше дисертацій: 351 докторська та 3026 кандидатських дисертацій, що становить, відповідно, 36 та 45% від загальної кількості здобувачів наукового ступеня у 2011 р.

Відзначимо постійне зростання загальної кількості друкованих праць: у 2011 р. видано близько 355 тис. наукових публікацій. Порівняно з 2010 р. загальна кількість виданих монографій зросла на 15,6%, і значно зріс (на 72,2%) показник, який найбільш виразно свідчить про вагомість результатів досліджень - кількість монографій, виданих за кордоном. Зросла також кількість статей у наукових фахових журналах, що входять до міжнародних баз даних, - на 11,5%. Найбільша кількість публікацій - у науковців сектору вищої освіти (близько 78% від

загальної суми статей у наукових фахових виданнях). У галузі природничих і технічних наук близько 62% монографій видано за кордоном, 41% статей у сфері природничих наук опубліковано в наукових фахових журналах, що входять до міжнародних баз даних. Найбільша кількість статей у наукових фахових журналах, що входять до міжнародних баз даних, опубліковано організаціями НАН - 71% і МОНмолодьспорту - 19%.

У 2011 р. порівняно з попереднім роком кількість науковців, які виїжджали за межі України з метою стажування, навчання, підвищення кваліфікації, зменшилася на 3,7% і становила 3,8 тис. осіб, для викладацької роботи - на 14,8% (489 осіб). Разом з тим на 11,1% збільшилась кількість виїздів для проведення наукових досліджень (6,0 тис. осіб). З метою участі в міжнародних семінарах, конференціях тощо було здійснено 11,4 тис. виїздів за кордон і проводилося 2,5 тис. таких заходів науковими організаціями та установами в Україні [9].

На період здійснення системних реформ в Україні поставлено завдання інтеграції української науки і освіти в єдиний європейський науково-освітній простір, удосконалення системи підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів, модернізації інституційного та кадрового забезпечення наукової сфери.

Зберігаючи принципи самоорганізації наукових й освітянських організацій та самоуправління у їх кадровій політиці, Україна дедалі впевненіше вступає до глобалізованого ринку поділу праці, що, зокрема, супроводжується тенденціями до взаємопроникнення ринків, підвищення мобільності трудових ресурсів та розширення інформаційних можливостей. У зв'язку з цим актуальним є розв'язання проблеми визнання вітчизняних дипломів та інших свідоцтв про набуття відповідної професії європейськими та міжнародними інституціями та компаніями.

Ефективна державна політика у науковій сфері України - один із вагомих факторів досягнення цілісності та взаємодії наукового і державно-управлінського просторів та системності у розвитку демократичного суспільства. Впровадження стратегії модернізації науково-освітньої сфери, створення сприятливих матеріально-фінансових, організаційних та нормативно-правових умов діяльності забезпечить формування інноваційної інфраструктури ефективного трансферу результатів наукових досліджень у практичну роботу зі здійснення економічних реформ в Україні.

Список використаних джерел

1. Програма економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Президента України. - Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

2. Закон України (із змінами та доповненнями) про наукову і науково-технічну діяльність від 13 груд. 1991 р. № 1977-ХІІ [Електронний ресурс] // Відом. Верховної Ради України. - 1992. - № 12. - Ст. 165. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>; Закон України (із змінами та доповненнями) про наукові парки від 25 черв. 2009 р. № 1563-VI [Електронний ресурс] // Відом. Верховної Ради України. - 2009. - № 51. - Ст. 757. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1563-17>; Закон України про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки (остання ред. від 3 берез. 2006 р. № 2623-14 [Електронний ресурс] // Відом. Верховної Ради України. - 2001. - № 48. - Ст. 253. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2623-14>; Закон України про внесення змін до Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" // Відом. Верховної Ради України. - 2011. - № 4. - Ст. 23.

3. Модернізація України - наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. - К. : [б. в.], 2011. - 416 с. - Режим доступу : www.president.gov.ua

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. - К. : ДП "Інформ.-видавн. центр Держстату України", 2012. - 305 с. Держстат України, 1998-2012. Дата останньої модифікації: 19/06/112 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ck.ukrstat.gov.ua/?p=stat_inform

5. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog>

6. Сурмін Ю. П. Державно-управлінська аналітика: основні патерни і проблеми розвитку / Ю. П. Сурмін // Аналітика і влада. - К. : НАДУ, 2010. - № 2. - С. 5-10.

7. Наукова доповідь: Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку" / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна. - К. : НАДУ, 2012. - 110 с.

8. Стратегія державної кадрової політики на 2011-2020 роки : Указ Президента України від 1 лют. 2012 р. № 45/2012 [Електронний ресурс] // Офіц. вісн. Президента України. - 2012. - № 4. - С. 68. - Ст. 127. - Офіц. сайт Президента України. - Режим доступу : <http://www.prezident.gov.ua/>

9. Аналітична довідка: Стан розвитку науки і техніки, реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та трансферу технологій у 2011 році / Держ. агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України ; Укр. ін-т наук.-техн. і екон. інформ. - К. : [б. в.], 2012. - 70 с. - Режим доступу : http://www.dknii.gov.ua/images/stories/25.06.12_nauka.pdf

10. Аналітичні матеріали Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. - [Б. м. : б. в.], 2012.

УДК 35:316.422(477)

Бакуменко В.Д.,

*доктор наук з державного управління, професор,
проректор з наукової роботи Академії муніципального управління,
заслужений діяч науки і техніки України*

Завдання науки державного управління в Україні в контексті суспільних трансформацій

Виділено поле актуальних напрямів - завдань науки державного управління в Україні в контексті сучасних суспільних трансформацій.

Ключові слова: державне управління, завдання, наука, суспільні трансформації, Україна.

Бакуменко В.Д. Задача науки государственного управления в Украине в контексте общественных трансформаций

Выделено поле актуальных направлений - задач науки государственного управления в контексте современных общественных трансформаций.

Ключевые слова: государственное управление, задачи, наука, общественные трансформации, Украина.

Bakumenko V.D. The task of science governance in Ukraine in context social transformations

Highlight a field relevant areas - science objectives of public administration in Ukraine in the context of contemporary social transformations.

Key words: public administration, tasks, science, social transformation, Ukraine.

Постановка проблеми. Суспільні трансформації безпосередньо та суттєво впливають на розвиток науки державного управління. Управління в умовах таких трансформацій є не тільки актуальною науковою, а й практичною проблемою. Предусім воно потребує відповіді на запитання, в чому сутність цих трансформацій, в чому їх проблемність та у зв'язку з цим які найбільш важливі завдання слід вирішувати науці державного управління?

Аналіз останніх публікацій. Впливам суспільних трансформацій у зв'язку із сучасними процесами світового розвитку на державне управління України та виявленню в ньому тенденцій змін присвячені роботи 1-6. Значний інтерес становить робота відомого українського вченого В.М.Гейця, в якій розглядається контекст змін державного управління в умовах світової кризи системного характеру, зокрема реформи в державних службах і, відповідно, в державному управлінні, спричинених змінами технологічних та економічних парадигм і тривалими економічними хвилями [1].

Мета дослідження полягає у виділенні поля актуальних напрямів - завдань науки державного управління в Україні в контексті сучасних суспільних трансформацій.

Вклад основного матеріалу. Серед основних завдань державного управління завжди чільне місце займає постановка та управлінське забезпечення реалізації цілей розвитку країни. Цей процес у сучасному світі суттєво залежить від явища глобалізації, що проявляється у світовому масштабі впливу на країни світу як у позитивному, так й у негативному плані. Прикладами позитивного впливу є розбудова в Україні, як і в інших країнах світу, інформаційного, інноваційного, громадянського суспільств та забезпечення стійкого розвитку. Негативні прояви глобалізації дістали вияв у поширенні таких явищ, як тероризм, корупція, "пресинг" національного культурного поля елементами загальної світової культури тощо.